

Гордан Маричић
Филозофски факултет
Универзитет у Београду
gordan.maricic@f.bg.ac.rs
Жељка Шајин
Филозофски факултет
Универзитет у Бањој Луци
sajinzeljka@gmail.com

821.163.41.09-2 Лукић В.
COBISS.SR-ID 280496652 CIP - 10

ДУГИ ЖИВОТ КРАЉА ОСВАЛДА ВЕЛИМИРА ЛУКИЋА: АНТИКА, САВРЕМЕНОСТ, ПОЛИТИКА

Апстракт: У овом раду настојимо да укажемо на претенциозност тврдњи о античким мотивима као темељним карактеристикама трагикомичне фарсе у три чина Дуги живот краља Освалда Велимира Лукића. Наша пажња биће усмерена на претпостављене везе између његовог дела и античке трагедије, тачније, са Есхировим Агамемноном. Такође, потрудићемо се да прикажемо како је шездесетих година прошлог века изгледало политичко позориште, и како је песник, и доцније управник, успео да „протури“ такву драму на репертоар Народног позоришта у Београду.

Кључне речи: Дуги живот краља Освалда, Велимир Лукић (1936–1997), трагикомична фарса, античка трагедија, Есхил (524–456. г. пре н. е.), Агамемнон, политички театар, езоповски језик.

Позориште у античкој Грчкој као изум, превасходно, припада драмским писцима. Ови озбиљни и надарени уметници користили су постојеће митове, легенде, усмена предања и религијску традицију на стваралачки начин, правећи од њих материјал који је, у коначној форми, постајао драма. Она је дотицала ванвременска морална, филозофска и политичка питања и дилеме.¹ Антички драмски писци стварали су за живи и видљиви атински полис петог века пре н. е., чији неотуђиви део су и сами били. Ипак, аутентичан, снажан и непосредан приказ људског живота и људске душе учинио их је бесмртним и свеприсутним у културама свих епоха које су Атину петог века пре н. е. доживљавали као културни модел и узор.² Управо се у том великом значају и утицају античке драме на каснију књижевност крије замка да се у тумачењу

¹ Више о филозофским и политичким мотивима у грчкој трагедији в. Nussbaum 1986; Kaufmann 1992. Cf. Zelenak, 1998; Carter 2007.

² Highet 1976, 127–144; Easterling 1997, 228–324. Cf. Bolgar 1974.

модерних дела *a priori* препознају антички мотиви и узор, чак и у оним делима где су такви утицаји симболични, чак занемарљиви. Модерни писци инспирисани су духом времена својих „полиса“, у којима је печат специфичних карактеристика властите културе³. Отуда антички мотиви у савременим драмама понекад могу бити више успутног него инспиративног карактера.

Зато се данас, педесет шест година после премијере, враћамо Дугом животу краља Освалда Велимира Лукића, намерни да укажемо на претенциозност тврдњи о везама овог дела са античком трагедијом, тачније, са Есхиловим Агамемноном. Пажњу ћемо за почетак усмерити ка самом делу и његовим ликовима.

ФАБУЛА

После десет година ратовања, краљ Освалд се враћа у свој град. Ту га чека неверна жена Констанса, која је од његовог одласка у љубавној вези са Романом. Сви који су сазнали нешто о томе, попут Стражара и поручника Кристијана, убијени су. Будући да живи једино за свог љубавника а мужа окривљује што пре одласка у рат није дошао да се опрости са умирућом кћери Иваном, Констанса убеђује Романа да убије Освалда и да обуче његову униформу. На тај начин ће и сам постати краљ за заслепљене поданике. Тако и бива. Али Емилија и Доминик, краљевна и краљевић, који су и раније наслућивали шта се у Констансиној ложници збива, а пошто су им слутње потврђене Романовом појавом, прибегавају освети. Доминик удави Романа, али га, као и Емилију, хапсе због убиства. Генерал Жерар, вешти манипулант, и Констанса, тајећи од народа да је краљ мртав, понашају се као да су његова униформа и ознаке довољан доказ да он постоји. Генерал Жерар сазива Градски савет. Тај скуп марионета, којима он управља, осуђује Емилију и Доминика на смрт. Њих двоје, после полицијске тортуре, моле краља (заправо његову униформу) за опроштај, клањају му се и у смрт одлазе с покликом „Живео краљ Освалд!“ Униформа пије чај, има повишену температуру. Констанса, на крају, „грли униформу и све се више упетљава у њу“⁴.

³ У интервјуу Зорану Радосављевићу, Јован Христић је рекао: „Много се писало о увођењу мита у драму. Урађен је и један магистарски рад о коришћењу грчких митова у савременој драми, а у току је израда и једне докторске тезе на ову тему. Антички митови се користе још од XVI века. Антички митови су, једно време, били заједнички језик образоване класе. То смо у нашој средини почели да користимо Велимир Лукић и ја и то је изазивало већу пажњу него што заслужује. У Француској, рецимо, постоји читав низ драма које се служе античком митологијом. Антички митови у савршене приче које могу да поднесу много различитих тумачења.“ В. Христић 1988.

⁴ Лукић 1965, 100.

АНТИЧКИ МОТИВИ

Неки реномирани критичари (Петар Марјановић, Бранислав Милошевић) налазили су дубоке везе између Агамемнона и Дутог живота краља Освалда. Неки мање значајни видели су ликове мита и Есхилове Орестије пресликане у Лукићевој фарси: Агамемнон, Клитемнестра, Егист, Електра и Орест јесу Освалд, Констанса, Роман Емилија и Доминик. Примећено је и да српски песник преузима неке драмске ситуације од грчког трагика (на пример, обе драме почињу на стражарском месту⁵). Нама се чини да се две драме могу довести у тешњу везу само ако мало употребимо силу. Књижевну, наравно⁶. Уосталом, и сам писац казао је да овај комад садржи тек неке елементе који га везују за антички мит⁷. Лукић је спретно сложио мотиве издаје (Освалд – Ивана – Констанса), прељубе (Констанса – Роман) и освете (Емилија и Доминик – Освалд). Само је овлаш дотакнут мотив повратка човека из рата⁸. Суровост Констансе, која „мирно шаље своју децу целату“⁹ Петар Марјановић асоцира на ону Медеју из мита и Еурипидове драме (Сенекина није поменута). Као и раније, чини нам се да је – премда је и Марјановић био опрезан, ставивши ову асоцијацију у фусноту – и ово још једно „калемљење на погрешну биљку“. Велимир Лукић био је изузетно начитан и образован човек. Могао се играти речим, причама и мотивима – као и својим ликовима, уосталом – и зидати своје драме чврсто утемељене у књижевности.

Фарса је успешно поентирана мотивом из приче Х. К. Андерсена Царево ново рухо. Наравно, треба чути и самог писца: „Има неколико тема којима се и театар увек бави, углавном, све те теме зачете су, започете и фиксирани у античкој драми. Ту се негде налази и суштина театра.“¹⁰

ЖАНРОВСКЕ ОДРЕДНИЦЕ

У почетку, фарса је комична међуигра у средњовековним мистеријама¹¹,

⁵ Aesch. Ag. 1–5. Почини, наравно, и Шекспиров Хамлет. В. *Ham.* 1–15.

⁶ Рашко Јовановић пише: „Sličnost je samo u tome što se radnja farse zbiva posle jednog rata.“ В. Јовановић 1988, 249.

⁷ Магично време сна и нестајања : Портрет Велимира Лукића, аутор емисије Анита Панић, редитељ Ања Друловић, РТС – ТВ Београд, 1995.

⁸ В. Флашар 1974, 379, 392–393.

⁹ Марјановић 1998, 114. Овај текст Марјановић је претходно штампао у својој значајној књизи: Српски драмски писци XX столећа, Нови Сад – Београд 1997.

¹⁰ Krivokapić 1985, 129.

¹¹ Јовановић 1984, 93–94.

нарочито раширена у западноевропском позоришту¹². По тематско-мотивским и драматуршким обележјима приближава се античком миму и сатирској игри, иако о томе не постоје историјски или поетски докази. С временом, комика у фарси постаје сурова, пуна грубих шала и лакрдијашких ефеката, без иоле дубље психолошке подлоге. Виђење света и људских односа у фарси је оштроумно, подругљиво и до карикатуре искривљено. Радња је жива, ситуације се смењују брзо и живо. Осим чисто спољних ефеката, у фарси су јасно извучене карактерне црте ликова.¹³ У Дугом животу краља Освалда Велимир Лукић је, како пише Слободан Селенић, „дефинитивно прецизирао своју драмску технику и преокупације”¹⁴, и од њих више није одступао. У Дугом животу краља Освалда формиран је његов литерарни поступак, издвојене су теме које га заокупљају, груписани слични ликови које стално варира. Селенић пише да Лукићеве јунаци, када говоре, не осећају ништа. Не осећају ништа ни кад пате или умиру¹⁵. Песник им не даје могућност спасења. „Они су осуђени пре него што им је суђено, јер сами себе, у директним изјавама, најтеже терете.”¹⁶

Лукићеве реплике често су строфе саме; лексика му жива и (каткад и одвећ) разиграна. Као да се речи саме множе и гомилају, па их песник не може обуздати и укротити. Стиче се утисак да је Велимир Лукић писао своје драме размишљајући пре о читању и декламацији текста (као некада Овидије и Сенека) него о сценском извођењу. „Бујица речи”, међутим, изазива статичност радње, ствара статичне ликове. Они су лутке које нас засипају идејама. Песник управља њима као луткар марионетама, вуче конце, прави покрете и заокрете. Али у једном суженом кругу.

Дидаскалија је мало, оне су штуре, као да и постоје само зато да би лик „удакнуо ваздух” и наставио са причом. То су лезедраме које су, занимљиво, све постављене на сцену, али многе од њих се на сцену нису вратиле.

Рашко Јовановић поделио је театар Велимира Лукића на два тематски различита круга: један, у којем се Лукић бавио интерпретацијом неких епизода грчког мита, и друти, везан за неко имагинарно време и свет¹⁷.

¹² Бесара 2001, 103–121.

¹³ Maričić 2017, 81.

¹⁴ Селенић 1977, 48.

¹⁵ Можда би нас могли подсетити на јунаке трагичних фарси Ежена Јонеска.

¹⁶ Селенић 1977, 50–51.

¹⁷ Jovanović 1984, 239.

Слично, Слободан Селенић пише да „Велимир Лукић измишља митске амбијенте да би помоћу њих остварио своје, пре свега политичке фарсе.”¹⁸

ПОЛИТИКА И ТЕАТАР

Овај одељак почињемо цитатом, мишљу Владимира Стаменковића, критичара који је био и добар тумач и љубитељ Лукићевог драмског опуса: „I kad stupamo pod Troju, i kad odlazimo u drevni Rim, i kad se nalazimo u dvorcima srednjovekovnih vlastodržaca, pisac opisuje život gde je socijalna zajednica totalno kontrolisana. On prikazuje društvo u kome sve određuje jedna volja i jedna ruka, gde sve može biti i ovako i onako, zato što ništa nije nesumnjivo i utvrđeno već zavisi od arbitraže svemoćnog diktatora – dakle zajednicu u kojoj su dvosmisleni i čovekova situacija, i ljudske institucije, i sâm moral.”¹⁹ Тако је владао краљ Освалд, а доцније и његова униформа и знамења. Тако је о њему, мислећи на другог, писао Велимир Лукић. Ипак, сви они који су учествовали у припреми представе схватили су о чему се ради. Глумац Момчило Ћира Животић, који је глумио Другог официра, сећајући се рада на представи, пише: „Пошто је комад писан езоповским стилем, пробе су почеле са посебним расположењем, јер смо сви схватили да је цео комад написан са јасном асоцијацијом на тадашњег председника Југославије, Јосипа Броза Тита. Наравно, тада и није било речи о томе на пробама. Комад не би био одигран да се то десило. Међутим, о томе смо врло слободно причали у бифеу.”²⁰

Незаобилазан је још један цитат. Из њега видимо како је помно промишљана и брижљиво спремана представа Дути живот краља Освалда. Одломак из критике Дејана Ћурковића преузећемо од Петра Марјановића: „Запазивши да су на премијери, у три степенаста реда, биле распоређене познате личности из сталежа политичких, јавних и културних радника, Ћурковић је приметио да иза престола краља Освалда стоји огромно огледало и бездушно одсликава сваког појединца или појединку из почасних редова. Схватио сам, најпре, „да припремљено суђење неком фиктивном краљу само камуфлира стварни процес онима у огледалу“, да би се, после луцидне анализе, с уздахом констатовало да су се током представе, и они на сцени и ми у гледалишту одлично забављали: заједно смо терали шегу с краљем Освалдом, а на

¹⁸ Селенић 1977, 47.

¹⁹ Stamenković 1987.

²⁰ Животић 2014, 18.

огледало се временом заборавило.²¹ (Немогуће је избећи асоцијацију на атинску комедију петог века пре нове ере, када је Аристофан исмејавао политичаре који су седели у првим редовима театра.) Премијера Дугог живота краља Освалда одржана је на Малој сцени у Народном позоришту у Београду, 13. јануара 1963. године²². Представу је публика примила „изнад свих очекивања“²³, а на Фестивалу малих сцена у Сарајеву добила је пет „Златних лавор вијенаца“. Ипак две године касније, високи политички функционер Владимир Бакарић поименце је, збор реакционарног садржаја, напао писца комада. Велимир Лукић приповеда Бори Кривокапићу да је отишао код Вељка Влаховића, тада секретара ЦК Југославије: „Odgovorio je da treba da se naviknemo da i drug Bakarić ima pravo da o nečemu što se javno izvodi kaže svoje mišljenje. I da to treba shvatiti kao njegovo lično mišljenje koje ne znači nikakvu moju osudu... Rado sam pristao da se na to ,naviknem'. Ali drugi su se sporije ,navikavali' od mene – posle Bakarića.“²⁴

НАДГРАДЊА ДРАМЕ

Бранислав Милошевић налази да је Лукићева драма Дуги живот краља Освалда врло слична Хомеровој причи о Агамемноновом повратку из Тројанског рата. Слични су и поступци и ситуације Лукићевих јунака и протагониста изворног мита. „Ali, dok su antički tragičari sadržaj mita tumačili kao sukob individualne volje i utvrđenog božaskog poretka, kao očajnički pokušaj individue da prekorači granice sopstvene sudbine, junaci Lukićeve farse dolaze u sukob sa vrednostima koje su sami stvarali, odnosno, koje su pretvorili u mit.

Osnovna vrednost sveta u kojem žive likovi farse *Dugi život kralja Osvalda* je – vlast. Polazeći od uverenja da su celokupni odnosi modernog sveta svedeni, u krajnjoj instanci, na odnose vladanja i potčinjenosti, Lukić nastoji da razloži do najsitnijih čestica mehanizam vlasti, da objasni njegove psi-

²¹ Дејан Ђурковић, „Рококо рестаурација“, Данас, Београд 16. јануара 1963. Уп. Марјановић 1998, 115.

²² Редитељ представе и сценограф био је Браслав Борозан, а костиме је креирала Вера Борошић. Улоге су тумачили: Антоније Пејић (Краљ Освалд), Ксенија Јовановић (Констанса), Љиљана Ристић (Емилија), Драгомир Бојанић (Доминик), Мирко Милисављевић (Генерал Жерар), Миодраг Лазаревић (Роман), Раша Симић (Поручник Кристијан), Бранислав Јеринић (Стражар), Љубомир Мирковић (Нови стражар), Борис Андрусевић (Најновији стражар), Сава Јовановић (Први министар), Раде Поповић (Други министар), Звонимир Јовчић (Трећи министар), Михаило Радовић (Први официр), Момчило Животић (Други официр), Сава Јовановић (Краљев лекар), Раде Поповић (Келнер). Дуги живота краља Освалда извођен је у СР Немачкој, Аустрији и Пољској.

²³ Животић 2014, 19.

²⁴ Опширније в. Кривокапић 1985, 134–135.

hološke, socijalne i istorijske pretpostavke.”²⁵

Милошевић уочава да Лукић већ првим репликама у комаду обавештава читаоца да краљица има неку Тајну. Када се та Тајна Доминиковим убијањем Романа коначно открије, ми смо само корак ближе разумевању пишчевог света. „Logika koja omogućava gotovo realnu egzistenciju Tajne, to je logika apсурdnog sveta u koje sve postoji jedino da bi opravdalo daleki i neopipljivi mit – vlast.”²⁶

Будући да „краљ нема лице” и да нико „није завирио у лице свога краља”, могуће је, пише Милошевић извршити замену вредности, па онда грађанима манипулисати помоћу живог али лажног краља или помоћу знамења власти. Власт је отуда безлична и безодносна, она је потпуна празнина, а само уз свесрдну подршку следе митске свести може бити релевантна вредност. Чињеница да је мит постао врховна вредност у свету Лукићеве фарсе, значајан је доказ о апсурдности тога света. „Umesto saglasnosti sa sudbinom koja je za antički svet bila čista metafizička konstanta, zadata čoveku da je osmisli svojim životom, problematičnost individue u свету Lukićeve farse zavisi od stepena njene saglasnosti sa propozicijama vlasti.

Kraljičini vojnici ginu čim otkriju Tajnu, marionete u Gradskom savetu koje pristaju da se njima manipuliše iz straha i nemoći, kraljeva uniforma i oznake vlasti pred kojima se klanja čitav Grad, fragmentarno, ali vrlo intenzivno, ilustruju svet u kojem živi moderni čovek. Prelomljen u grotesknom ogledalu, farsično naglašen i pojednostavljen, to je svet staljinističke autoritarosti, krajnje racionalnosti i do automatizma dovedene organizacije života, to je aistoričan svet osuđen na večitu identičnost sa samim sobom.”²⁷

Но иза лажних представа о власти, искључиво релативних, Лукић, сматра Милошевић, нуди визију света ослобођеног ирационалне митске свести и химеричних заблуда о животу. Писац верује у могућност реинтеграције људскости и дубоко осећа да се освојена људскост мора утврђивати сваким чином.

Прочитавши Милошевићев текст и порадовавши се мало његовом приступу, морали смо ипак „скинути ружичасте наочари”. Све Лукићеве драме болују од неизлечивог песимизма²⁸. У сукобу са светом, са влашћу,

²⁵ Milošević 1969, 192.

²⁶ Исто, 193.

²⁷ Исто.

²⁸ У своју горку и болну, испоставило се последњу збирку Будне сенке таме (Београд 1994, 120) Лукић је уврстио и песму Оплакивање Перикла, очигледно алудирајући на Слободана

са властитом природом, његови јунаци обавезно губе. Једино се смрћу може сачувати властито достојанство (Ифигенија у Окамењеном мору) или искупити нечастан живот (Сцевин у Завери или дугом праскозорју, Публије у Злој ноћи). А Едип у Тебанској кути, као жртва сплетке богова, одбија чак и да умре, остајући „безразложни Бог“²⁹.

ЗАКЉУЧАК

Овај покушај да се још једном сагледа Дути живот краља Освалда Велимира Лукића донео нам је истински нови увид у комад. Из разних „да“, „не“ и „можда“ аутори су се уверили да би ова фарса била актуелна увек и свуда. Јасно, у маштовитој режији, са разиграним глумцима и иновативним техничким решењима. Наравно, не треба превише рабити реч „актуелан“ да се не би излизала. Актуелан је сваки комад који је добар. А чини се да Дути живот краља Освалда спада у оне Лукићеве драме које су одолеле времену. Као што ће увек одолевати тоталитарни режими. Тиме овај комад прилази нивоу античких трагедија и ту се успоставља веза која се другим, „спољним средствима“ покушавала успоставити. Ипак праву потврду – ако смо комад похвалили као лезедраму – Дути живот краља Освалда чека на позорници. А да ли ћемо представу видети ми или неке наредне генерације – не знамо. Несвесни и заведени увек ће предњачити. Што не значи да стаду нису потребни пастири. Овога пута, особени и изразити уметници.

Извори и цитирана литература:

Есхил 1966 = Есхил, Агамемнон, увод, превод и напомене Милош Н. Ђурић, Београд.

Хомер 1974 = Хомер, Одисеја, увод, превод и напомене Милош Н. Ђурић, Београд.

Бесара 2001 = Д. Бесара, „Фарса: покушај одређења основних одлика жанра“, Зборник Матице српске за књижевност и језик 49, 1–2, Нови Сад, 103–121.

Милошевића, али и упирући прстом на себе и на нас који са таквом влашћу не умемо да се изборимо: „Дуго смо причали о слободи / О достојанству и људском праву, / А сад нас деспот пустошни води / И свако мисли на своју главу. / Уместо речи буне и жара / Покорни као гуске зимске / Жељни, прљави, без части и пара / Сањамо луде царе римске. // Шћућурени у своме страху / Шапћемо како је све то лажно / И да ће у једном блештавом маху / Пасти и сатрап и од суза време влажно... // Али не откисмо у свом даху / Ништа смело, и ништа важно!“

²⁹ Маричић 2008, 219.

- Bolgar 1974 = R. R. Bolgar (ed.), *Classical influences on European culture A.D. 1500–1700, Proceedings of an international conference held at King's College, Cambridge*, 1974.
- Easterling 1997 = P. E. Easterling (ed.), *The Cambridge Companion to Greek Tragedy*, Cambridge.
- Животић 2014 = М. Ћ. Животић, Управник и глумац, Сећање на Вецу Лукића, Београд.
- Zelenak 1998 = M. X. Zelenak, *Gender and Politics in Greek Tragedy*, New York.
- Jovanović 1988 = R. Jovanović, „Teatar Velimira Lukića” у: Velimir Lukić, *Te-banska kuga, Nečajev i ostali: drame*, Beograd.
- Kaufmann 1992 = W. Kaufmann, *Tragedy and Philosophy* (Princeton, NJ: Princeton University Press).
- Krivokapić 1985 = B. Krivokapić, *Umorna levica*, Beograd.
- Лукић 1965 = В. Лукић, Фарсе, Београд.
- Лукић 1994 = В. Лукић, Будне сенке таме, Београд.
- Маричић 2008 = Г. Маричић, Од Едипа до Едипа (Чисте руке Јована Христића и Тебанска куга Велимира Лукића), Свеске, број 87, Панчево, 218–224.
- Maričić 2017 = M. Maričić, *Milenkonija* (predstava je moje biće, otvoreno i slobodno), Izabrao i priredio Gordan Maričić, Beograd.
- Марјановић 1997 = П. Марјановић, Српски драмски писци XX столећа, Нови Сад – Београд.
- Марјановић 1998 = Д. Марјановић, Два неокласична драматичара (Јован Христић: „Чисте руке”, Велимир Лукић: „Дуги живот краља Освалда”), Зборник радова Факултета драмских уметности, 2, Београд, 93–116.
- Milošević 1969 = B. Milošević, *Između stvarnosti i mita, Scena*, br. 6, Novi Sad.
- Nussbaum 1986 = M. C. Nussbaum, *The Fragility of Goodness: Luck and Ethics in Greek Tragedy and Philosophy*, Cambridge.
- Селенић 1977 = С. Селенић, „Савремена српска драма”, у: Слободан Селенић, Антологија савремене српске драме, Београд.
- Stamenković 1987 = V. Stamenković, *Pozorište u dramatizovanom društvu, Kritike i eseji* (1956–1986), Beograd.

Ђурковић 1963 = Д. Ђурковић, Рококо рестаурација, Данас, 16. јануар, Београд.

Флашар 1974 = М. Флашар, „Одисеј и његова одисеја“, у: Хомер, Одисеја, превео Милош Н. Ђурић, Београд.

Highet 1976 = G. Highet, *The classical tradition: Greek and Roman influences on Western literature*, Oxford.

Христић 1988 = Јован Христић, „Генерација даровитих редитеља“, Политика, 20. јун, Београд.

Carter 2007 = D. M. Carter, *The Politics of Greek Tragedy*, Liverpool, 2007.

Gordan Maričić
Faculty of Philosophy
University of Belgrade
Željka Šajin
Faculty of Philosophy
University of Banja Luka

Velimir Lukić's *Dugi život kralja Osvalda*: Antiquity, Contemporary Times and Politics.

Summary: The attempt to assess once again Velimir Lukić's *Dugi život kralja Osvalda* (*The Long Life of King Oswald*) has given us a truly new insight into the play. For various "yes", "no" and "perhaps" the authors have convinced themselves that this farce would be actual everywhere and at all times. Naturally, with the *imaginative* elements of *directing*, and the highly *innovative technologies*. Of course, the word "actual" should not be used too often so as not to become a worn-out term. Every play of a good quality is actual and it seems that *Dugi život kralja Osvalda* belongs to those Lukic's plays that *withstand* the test of time. *The same as it resisted* against oppressive totalitarian regimes. *By means of this the play is getting close to the ancient tragedies and it establishes a connection that was tried by other "external means"*. Still a true confirmation – if we have praised the play as *lesedrama* – *Dugi život kralja Osvalda* is waiting on the stage. And whether some of the next generations will see the play – we do not now. Those who are unconscious and deceived will always predominate. Which does not mean that the sheeps required no shepherds. This time, a special and outstanding artists.

Key Words: Long Life of King Oswald, Velimir Lukić (1936-1997), tragicomic farse, ancient tragedy, Aeschylus (524-456 BC), Agamemnon, political theatre, Aesopic language.